

Nærings- og fiskeridepartementet
Attn: Næringsminister Cecilie Myrseth

Dato: 06.09.2024

Innspill til regjeringens arbeid med industrimeldingen – Kraftsamling for norsk industri

I omstillingen av Norge har innovasjonsselskapene en sentral rolle. De utgjør en innovasjonsinfrastruktur som kobler sammen gründere, etablert næringsliv, forskning/akademia og kapital for å utvikle fremtidens næringsliv. FINs medlemmer jobber med å kommersialisere forskning, inkubasjon, kapital, testfasiliteter og klyngeutvikling.

FIN – Foreningen for innovasjonsselskaper i Norge takker for muligheten til å gi innspill til regjeringens stortingsmelding om industri. Vi vil benytte denne muligheten til å belyse utfordringer og foreslå tiltak vi mener må løftes opp i det videre arbeidet for å sikre gode rammevilkår for utvikling av ny og eksisterende industri. Det må i større grad enn i dag legges til rette for økt satsing på forskning og innovasjon, tidligfase-kapital, teknologiutvikling, kompetanse og markedstilgang.

Klimaendringer, demografiendringer, teknologiutvikling og en geopolitisk spent situasjon med flere handelshindre, gjør verden mer uforutsigbar og øker behovet for omstilling. Det betyr at vi må investere mer i ny verdiskaping, gode samfunnsløsninger og samtidig øke sikkerhet og beredskap. Kunnskap og teknologi er en forutsetning for omstilling og innovasjonskraft.

Norge skal gjennom en betydelig omstilling når olje- og gassvirksomheten nedskaleres. Muligheter for ny eksportrettet industri finnes innenfor flere områder, blant annet innenfor fornybar energi, mineralvirksomhet, helseindustri, teknologiproduksjon og muliggjørende teknologier.

FINs medlemmer får frem nytt og nyskapende næringsliv over hele landet. De spiller en sentral rolle i å bistå etablert industri og bygge opp nye industrier, og bidrar til arbeidsplasser, verdiskaping og levende lokalsamfunn.

FIN har tidligere i år gitt innspill til stortingsmeldingen om gründere og oppstartsbedrifter og til stortingsmeldingen om forskningssystemet. Vi mener det er viktig at disse meldingene og arbeid innen andre politikkområder som f.eks. klima, energi og beredskap sees i sammenheng med industrimeldingen. Det er behov for en helhetlig innovasjonspolitik slik at Norge lykkes i omstillingen av norsk økonomi. Det er positivt at meldingen vil omhandle en styrking av den nasjonale forsvarsindustrien, og vi regner med at dette inkluderer “dual use”. I tillegg er det viktig at arbeidet er tett koblet på innovasjonspolitik og samfunnsutvikling i Europa og andre viktige handelspartnere og allierte.

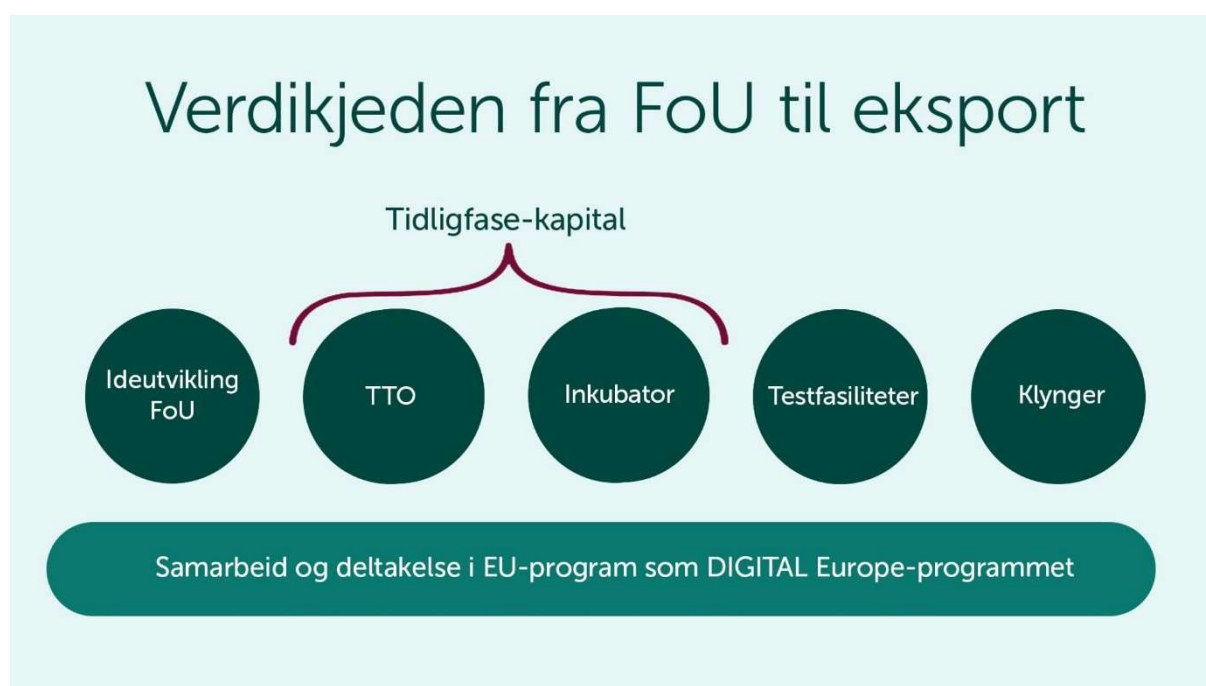
Et helhetlig innovasjonssystem fra FoU til eksport

Teknologiutvikling og anvendt forskning er en forutsetning for omstilling og økt innovasjonskraft i norsk industri. Dette var et sentralt tema i forrige industrimelding. Denne meldingen bør omhandle mulighetene og potensialet i å utnytte og utvikle forsknings- og innovasjonssystemet til i enda større grad å kunne møte næringslivet og industriens behov.

Alle bedrifter som starter opp, som vokser og innoverer, trenger tilgang på: *Kompetanse, kunnskap, kapital og kunder*. For å sikre at bedriftene får tilgang på dette, kreves en slagkraftig politikk som i all hovedsak omfatter tre elementer:

- Sterkere innovasjonsøkosystemer gjennom en verdikjede fra FoU til eksport
- Målrettede virkemidler som risikokapital, garantier, lån og tilskuddsordninger
- Et innovasjonsfremmende skattesystem.

Norge har et unikt landsdekkende innovasjonsøkosystem bestående av inkubatorer, næringshager, teknologioverføringskontorer (TTOer), katapulter og klynger som bistår bedriftene med nettverk og kompetanse om forretningsutvikling, IP, kapitalinnhenting, salg og marked i ulike faser av vekstreisen fra FoU til eksport. Disse aktørene jobber tett på næringslivet i sitt nedslagsfelt og kjenner virksomhetenes behov og utfordringer.

Figur 1: Innovasjonsselskapene får frem nytt næringsliv gjennom hele verdikjeden fra FoU til eksport.

Styrk satsingen på kommersialisering fra forskning

Norge har investert milliarder av kroner i forskning over flere tiår, men for liten andel av forskningen omsettes i nye bedrifter, arbeidsplasser og ny teknologi som gir norsk økonomi flere ben å stå på. Slik kunnskaps- og teknologioverføring er *langsiktige* prosesser, hvor relativt små investerte midler kaster mye av seg gjennom en hel virkemiddelkjede fra forskning og kommersialisering, til oppstart av bedrift, industrietablering og eksport.

Dersom Norge skal oppnå flere og bedre samarbeidsflater for FoU-prosjekter mellom industri og akademia, trenger forskerne flere incentiver for å gå inn i slike samarbeidsprosjekter. Slike incentiver kan ikke utelukkende overlates til den enkelte forskningsinstitusjon å etablere, men bør også etableres på nasjonalt nivå.

TTOer ved universiteter, helseforetak og FoU-institusjoner utgjør en spesialisert ressurs som er satt opp for å identifisere og aktivt bistå med kommersialisering av kunnskapsbaserte innovasjoner fra forskningsmiljøene. I 2023 ble det opprettet en ny søknadsbasert ordning i Forskningsrådet for kommersialisering fra forskning der FoU-institusjonene fikk økt ansvar for kommersialisering fra forskning. Den nye ordningen åpner for at en mangedobling av institusjoner kan søke uten at samlet bevilgningsnivå har økt. Med dagens modell risikerer man å bygge ned veletablerte og kompetente strukturer hos TTOene som det har tatt mange år å bygge opp, samtidig som det bygges opp nye «TTO-funksjoner» uten at man har en bærekraftig offentlig finansiering til en slik infrastruktur på sikt.

FIN er derfor bekymret for at den svake finansieringen av ordningen vil bremse aktivitetsnivået i FoU-institusjonene og TTO-miljøene og føre til mindre forskningsbasert innovasjon. Det er derfor avgjørende at ordningen styrkes slik at man kan bygge ut kapasitet samtidig som man utnytter allerede etablert infrastruktur.

Utvikle Sivas inkubasjonsprogram og etablere landslag på tvers av inkubatorene

Sivas inkubasjonsprogram består av 35 inkubatorer i alle landets fylker. Ca. 2 300 bedrifter mottar i dag bistand fra inkubatorene til å etablere og skalere sin virksomhet. Dersom inkubatorene skal være i stand til å yte etterspurt bistand til nye industrietableringer og eksisterende virksomheter, må inkubatorstøtten via Siva/fylkeskommunene justeres betydelig for å opprettholde gode resultater også fremover.

En stor utfordring for næringslivet, spesielt i distriktene, er mangel på relevant kompetanse og nettverk. Dette hindrer både etablering av nye vekstbedrifter samt at etablert næringsliv hindres i å ta ut sitt vekstpotensial. Det er behov for økt samarbeid på tvers av inkubatorer i ulike regioner for at bedrifter og industri over hele landet skal få tilgang på kritisk kompetanse og erfaringer fra spesialister innenfor sitt fagfelt.

Vi foreslår at Sivas inkubasjonsprogram tilføres friske midler til etablering av konsortier/landslag på tvers av inkubatorer i ulike fylker ut ifra en søkbar ordning. Konsortiene må utvikles innen ulike industriområder der Norge og regionene har gode forutsetninger for å lykkes og der de har komparative fortrinn som f.eks. «deep tech», helse og FoU/kommersialisering.

Styrke norsk testinfrastruktur (Norsk katapult)

Det er etablert fem bransje-/fagspesifikke test- og piloteringsentre hvor aktører kan teste nye løsninger for å få disse raskere ut i markedet. Norsk katapult er svært viktig for at nyskapende ideer skal treffe et behov i markedet, og mange bedrifter tester sine løsninger her. Likevel opplever mange bedrifter at veien til et testsenter er lang. For å gjøre veien til testmuligheter kortere for bedrifter i hele landet, er det opprettet en node-struktur med testfasiliteter i distriktene. Katapult-nodene er tett koblet sammen med de etablerte sentrene.

Norsk katapult dekker et tydelig behov i industrien. Bedriftene får tilgang til topp moderne utstyr, redusert økonomisk risiko, økt kompetanse, og mulighet til raskere markedsintroduksjon.

Norsk katapult er avgjørende for å realisere ambisjonene i strategiske veikart som «Grønt Industriløft», men sentrenes økonomiske handlingsrom er på smertegrensen, og de industrielle partnernes motivasjon trues av manglende bevilgninger.

Satsingen på Norsk katapult bør styrkes for at flere bedrifter kan få sine løsninger raskere ut i markedet. Det bør være forsterket satsing på eksisterende sentre, til testfasiliteter i distriktene, og til etablering av nye sentre som ikke dekkes av eksisterende innen områder som f.eks. helse, energi og klima.

Styrk satsingen på klyngene

Klyngene øker innovasjons- og omstillingstakten i næringslivet og industrien. De er lokalisert over hele landet og bidrar til samarbeid og kompetansedeling mellom store og små bedrifter og forskningsmiljøer. Eksempelvis er de viktige for utvikling av norsk helseindustri – fra forskning og helt til eksport. Nyvinninger innen helseindustrien er preget av lange og kompliserte, kostbare og sterkt regulerte utviklingsløp. Klyngene bistår med spesialistkompetanse, som er en forutsetning for å lykkes.

Vi er bekymret for konsekvensene av at klyngeprogrammet har blitt kuttet med ca. 50 mill. kr. de siste årene. Klyngefinansieringen er helt sentral og har en utløsende effekt for å få bedriftene til å forplikte seg til felles prosjekter. Programmet bør minimum oppjusteres minimum tilbake til 2021-nivå.

I strategier som «Hele Norge eksporterer», «Grønt Industriløft» og «Veikart for helsenæringen», er klyngene tillagt en viktig rolle. Flere av klyngene som er helt sentrale for at vi skal lykkes i omstillingen av norsk økonomi, er utenfor klyngeprogrammet. Regjeringen må få på plass en plan for hvordan klyngene kan sikres finansiering for å ha prosjekter som bidrar til å nå de nasjonale ambisjonene.

Gjør det lettere å lykkes internasjonalt

Norske bedrifter og FoU-aktører må kunne delta i EU-prosjekter på like vilkår som europeiske aktører og samtidig øke norsk returandel fra EU. Derfor er det avgjørende at det sikres nasjonal medfinansiering til EU-program som Digital Europe-programmet, NATO DIANA-programmet og ESA BIC Norway.

Tilgang til kapital og relevant rådgiving i forkant av en internasjonal satsning kan ofte være en kritisk suksessfaktor, særlig for virksomheter med globale ambisjoner. Det er dessuten viktig å sikre at bedriften oppfyller regler og krav i det internasjonale markedet.

Det bør vurderes flere tiltak for å ta ned barrierer for å lykkes internasjonalt. Et tiltak kan være en eksportpakke for SMB, dvs. en låne- og garantiordning med mellomfinansieringsordninger for virksomheter i skaleringsfasen, kapital til å dekke registrering, sertifisering og test, ressurser på bakken i det nye markedet, reiser, utstyr, regulatoriske krav og lokale tilpasninger.

Måltrettede virkemidler som risikokapital, garantier, lån og tilskuddsordninger

Styrke tilgangen på tidligfase kapital for å få frem ny industri

Investinor gjennomførte i 2023 en analyse som viser at Norge har et omfattende behov for mer kapital i de tidligste fasene av et selskaps utvikling, det vil si den kritiske oppstartsfasen og den første oppskaleringsfasen. Dette rammer særlig unge gründerbedrifter som forsøker å kommersialisere forskningsresultater og har en lang utviklingstid og kommersialiseringsprosess. Konsekvensen er at mange potensielt gode industrietableringer aldri ser dagens lys.

I Norge er det svært få fond som støtter tidligfase-selskaper, og de som eksisterer, har en tendens til å bevege seg «mot høyre» i verdikjeden, dvs. mot mindre risiko og større lønnsomhet. Privat investorkapital er i all vesentlighet først tilgjengelig i markedsintroduksjonsfasen og i skaleringsfasen.

Risikokapitalordninger gjennom Investinor, Innovasjon Norge og andre aktører som bidrar til å bygge kompetansemiljø i Norge og sikre norsk eierskap bør styrkes. Økt tilgang på risikokapital i tidligfase vil sikre at flere gode gründerideer kommer ut av startblokkene. Det vil sikre en større bredde av vekstbedrifter og øke sannsynligheten for flere industrietableringer.

Det offentlige som krevende kunde og døråpner

Bedriftene skal i hovedsak sikre eget kundegrunnlag gjennom å utvikle løsninger som dekker reelle behov i markedet. Samtidig har det offentlige en rolle i å sikre at det er færrest mulige regulative hindringer og mest mulig smidige prosesser og byråkrati som gir rom for at løsningene utvikles, testes og tas i bruk. Et velfungerende hjemmemarked og gode referansekunder bidrar til å skape bedre muligheter for å få kunder i internasjonale markeder.

Den offentlige innkjøpsmakten utgjør ca. 740 mrd. kroner. En større andel av disse midlene må brukes til å finne smartere løsninger som bedre møter morgendagens utfordringer.

Leverandørutviklingsprogrammet (LUP) som er etablert av KS, NHO, Innovasjon Norge og Forskningsrådet, har bidratt sterkt til at løsninger innen f.eks. miljø- og velferdsteknologi har blitt prøvd ut, videreutviklet og transformert. Av bedriftene som har vunnet frem i disse prosessene/konkurransene er 37 prosent oppstartsbedrifter og 65 prosent SMB. LUP har således god erfaring i å sammen med offentlige innkjøpere identifisere behov som egner seg for prosesser og konkurranser hvor oppstartsselskaper og SMB kan delta.

FIN mener at offentlig sektor har en viktig rolle som referansekunde og i å sikre et velfungerende hjemmemarked, som bidrar til bedriftenes ekspansjon i internasjonale markeder. Det må stilles

vesentlige strengere krav til FoI-investeringer knyttet til offentlige anskaffelser og utviklings- og utbyggingsprosjekter.

Entreprenørskapskompetanse må inn i flere utdanningsprogrammer

Entreprenørskapskompetanse vil spille en viktigere rolle i tiden fremover. Utdanningsprogrammene, det være seg innen helse-, realfag og samfunnsvitenskap m.m. bør inneholde elementer av entreprenørskapskompetanse. Entreprenørskap bør tidlig inn i utdanningsløpet.

Infrastruktur og grønn logistikk

Samferdselsinfrastrukturen som bygges i dag skal støtte transport av mennesker, varer og gods i langt mer enn en mannsalder. Målene som settes i den nye industrimeldingen må sammenstilles med ambisjonene i Nasjonal transportplan (NTP). Det vil fremover være viktig å legge til rette for grønn logistikk og intermodalitet for å støtte opp om norsk industris konkurransekraft.

Fornybar kraft og krafttilgang

Tilgang på kraft har historisk sett vært et viktig konkurransefortrinn for norsk industri. Fornybar kraft er et premiss for industriutvikling, arbeidsplasser og klimaomstilling. Summen av forespurt og reservert nytt kraftforbruk utgjør ifølge Kraftløftet mer enn en dobling av dagens kraftforbruk i Norge. Omstillingen fra fossile energikilder til elektrisitet i industrien og transportsektoren vil dessuten øke kravene til kraftnettet. Det er behov for fornyelse i både transmisisjonsnettet og i regionale distribusjonsnett. Muliggjørende teknologi som KI kan styrke overføringskapasiteten i energiinfrastrukturen og bidra til en mer effektiv energibruk. Derfor må også kraftpolitikk spille sammen med innovasjons- og næringspolitikk.

Et innovasjonsfremmende skattesystem

Skal norsk næringsliv bli en drivkraft i det grønne og digitale skiftet, trenger vi et skattesystem som skaper sterke incentiver for investeringer i nye og fremvoksende næringer. Høye skatter og avgifter kan fungere som investeringshindre, og svekke etableringstakten for de bedriftene som skal diversifisere norsk næringsstruktur i en mer bærekraftig retning. FIN mener derfor at regjeringen må fremme skattepolitiske grep som styrker veksten i kompetanseintensive næringer, og særlig oppstarts- og vekstbedrifter.

Skjerming av formuesskatt på investeringer i oppstarts- og vekstselskaper

Formuesbeskatningen er en særegen skatt på norsk eierskap, og gir særskilt to utfordringer for norske oppstarts- og vekstselskaper:

- Skatten tapper selskapene og markedet for risikokapital, og
- Skatten forfaller selv om selskapet taper penger.

Vekstselskaper utvikler varer og tjenester med stor innovasjonshøyde for et internasjonalt og sektorovergripende marked. Dette krever store investeringer i ulike faser før selskapet er modent nok til å kunne børsnoteres. I disse fasene er selskapene særlig sårbare for formuesskatten, ettersom formuesverdsettelsen av selskapet prises svært høyt når de henter kapital. Verdsettingen er kun en

teoretisk verdi av aksjekapitalen i selskapet. Dette medfører at norske gründere, som i begrenset grad er i skatteposisjon, må betale formuesskatt på høye teoretiske selskapsverdier.

For å dekke regningen, må eierne enten ta ut verdifull investeringskapital fra selskapet i form av utbytte lenge før selskapet er lønnsomt, eller selge aksjer i eget selskap. For å få tilstrekkelig avkastning må disse eksempelvis selges til utenlandske aktører, som bidrar til å vanne ut den norske eierandelen i fremtidens eksporteventyr.

FIN mener at formuesskatten bør fjernes, subsidiært at det bør innføres ordninger som skjermer gründere av høyvekstforetak fra de negative virkningene av formuesskatten.

Skatteinsentiver som stimulerer til FoU-aktivitet

Norsk næringsliv investerer for lite i FoU, relativt til andre nordiske land. Skatteinsentiver er en god mekanisme for å få næringslivet til å utføre mer forskning, enten ved å innføre skattefordeler, som for eksempel reduserte skattesatser eller skattekreditter for selskaper som investerer i forskning og utvikling.

SkatteFUNN har vist seg å være en ordning som treffer bredden av næringslivet og bidrar til økt FoU-aktivitet. Det bør ses på hvordan virkemiddelet kan videreutvikles for ytterligere å bidra til at forskningsresultater tas i bruk.

Vennlig hilsen,

Asbjørn Lilletun (sign.)
styreleder FIN

Trine Ellingsen (sign.)
daglig leder FIN